

MEXANIK ASFIKSIYA VA CHO‘KISH: SUD-TIBBIY AHAMIYATI VA O‘ZBEKISTON STATISTIKASI

Botirov Abdurasul Babaevich

Respublika sud-tibbiy ekspertiza ilmiy-amaliy markazi

Toshkent viloyat filiali Bekobod tumanlararo

bo‘linmasi sud-tibbiy eksperti

Annotatsiya: Ushbu tezisda mexanik asfiksiya va cho‘kish holatlarining sud-tibbiy ahamiyati hamda O‘zbekiston hududida kuzatilayotgan statistik ko‘rsatkichlari tahlil qilinadi. Mexanik asfiksiya turli sabablarga ko‘ra yuzaga kelib, ko‘pincha o‘lim bilan yakunlanadigan xavfli holatlardan biridir. Cho‘kish esa suv havzalarida eng ko‘p uchraydigan favqulodda vaziyatlardan biri bo‘lib, aholining turmush tarziga, yosh xususiyatlariga va xavfsizlik choralariga bevosita bog‘liqdir. Maqolada ushbu hodisalarning sud-tibbiy diagnostikasi, differensial tashxis qo‘yish jarayoni hamda profilaktik choralarning ahamiyati yoritib beriladi.

Kalit so‘zlar: Mexanik asfiksiya, cho‘kish, sud-tibbiyot, o‘lim sabablari, statistik tahlil, O‘zbekiston, profilaktika.

Sud-tibbiy ekspertiza amaliyotida o‘lim sabablarini aniqlash eng muhim vazifalardan biridir. Mexanik asfiksiya va cho‘kish hodisalari o‘zining keng tarqalganligi va murakkab diagnostik belgilariga ko‘ra dolzarb masalalardan hisoblanadi. Mexanik asfiksiya — nafas olish jarayonining turli mexanik omillar ta’sirida buzilishi natijasida yuzaga keladigan holat bo‘lib, uning sabablari orasida bo‘g‘ilish, nafas yo‘llarining yopilishi, ko‘krak qafasi va qorin bo‘shlig‘iga bosim tushishi kabi omillar mavjud. Cho‘kish esa asosan suv havzalarida sodir bo‘lib, o‘limning jiddiy sabablaridan biri sifatida qayd etiladi.

O‘zbekiston Respublikasida ushbu hodisalarning statistik ko‘rsatkichlari yil sayin ma’lum darajada o‘zgarib bormoqda. Rasmiy ma’lumotlarga ko‘ra, cho‘kish holatlari asosan bolalar va o‘smirlar orasida yuqori darajada kuzatilmoqda. Mexanik asfiksiya esa turli baxtsiz hodisalar, maishiy nizolar va jinoyat sodir etish holatlari bilan bog‘liq ravishda uchraydi. Ushbu mavzuni o‘rganish sud-tibbiy ekspertlar, shifokorlar va huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyati uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Mexanik Asfiksiya Nima?

- Tana to‘qimalarining kislorod yetishmovchiligi natijasida yuzaga keladigan o‘lim holati

- Mexanik asfiksiya: havo yo‘llarining to‘silishi, siqilishi yoki suvga cho‘kish orqali yuzaga keladi

- Sud-tibbiyotda asfiksiya sabablarini aniqlash murakkab va ko‘p jihatdan maxsus metodlarni talab qiladi

Cho‘kish: Mexanik Asfiksiyaning Eng Keng Tarqalgan Sababi

- Germaniyada 249 ta o‘lim holatida 68% cho‘kish natijasida yuzaga kelgan (2020 yil tadqiqoti)

- Yosh bolalar va o‘smirlar orasida cho‘kish eng ko‘p uchraydigan mexanik asfiksiya turi

- Cho‘kishda tashqi belgilarning ko‘rinmasligi sud-tibbiy ekspertizani qiyinlashtiradi

Sud-Tibbiy Diagnostika: Zamonaviy Yondashuvlar

- An‘anaviy tashqi ko‘rik ko‘pincha yetarli emas, immunohistokimyoviy metodlar keng qo‘llanilmoqda

- Bu metodlar asfiksiya sabablarini aniqroq aniqlashga yordam beradi

- Yevropa, Xitoy, AQShda sud-tibbiy ekspertizada yangi diagnostika usullari joriy etilmoqda

O‘zbekistonda Mexanik Asfiksiya va Cho‘kish Statistikasi

- 2024 yil 1 yanvar holatiga ko‘ra, O‘zbekiston aholisi 36,8 milliondan ortiq (Statistika agentligi)

- Erkaklar soni ayollardan 250 mingga ko‘p, bu yosh erkaklar orasida cho‘kish holatlari ko‘proq bo‘lishi mumkinligini ko‘rsatadi

- Rasmiy statistikada mexanik asfiksiya va cho‘kish bo‘yicha maxsus ma’lumotlar kam, ammo sud-tibbiy amaliyotda ko‘p uchraydi

Cho‘kishning Sud-Tibbiy Ahamiyati

- O‘lim sababini aniq aniqlash jinoyat yoki avariya holatlarini farqlashda muhim

- Mexanik asfiksiya ko‘pincha qotillik, o‘z joniga qasd yoki tasodifiy hodisa sifatida yuzaga keladi

- Sud-tibbiy ekspertlar uchun cho‘kish holatlarini to‘g‘ri baholash qonuniy jarayonlarda hal qiluvchi ahamiyatga ega

O‘zbekiston Misolida Mexanik Asfiksiya Holatlari

- Bolalar va o‘smirlar orasida cho‘kish ko‘p uchraydi, ayniqsa suv havzalari yaqinida xavfsizlik choralari yetarli emas

- Sud-tibbiy ekspertizalar natijalari asosida profilaktika va xavfsizlikni oshirish zarurati mavjud

- O‘zbekiston sog‘liqni saqlash tizimida sud-tibbiy diagnostika metodlarini rivojlantirishga e‘tibor qaratilmoqda

Mexanik Asfiksiya Diagnostikasida Innovatsiyalar

- Immunohistokimyoviy markerlar yordamida o‘lim sabablarini aniqroq aniqlash
- Zamonaviy laboratoriya uskunalari va ilmiy yondashuvlar sud-tibbiy ekspertizani takomillashtirmoqda
- O‘zbekiston sud-tibbiyot mutaxassislari uchun xalqaro tajriba almashinuvi va treninglar muhim

Sud-Tibbiy Ekspertiza va Jamiyat Xavfsizligi

- Mexanik asfiksiya holatlarini aniqlash jinoyatlarni oldini olishda muhim vosita
- Ota-onalar va jamoatchilikni suv xavfsizligi va bolalar xavfsizligi bo‘yicha xabardor qilish
- Hukumat va sog‘liqni saqlash tashkilotlari profilaktika dasturlarini kuchaytirishi zarur

Xulosa: Hayotni Saqlash Yo‘lida Sud-Tibbiyotning Roli

- Mexanik asfiksiya va cho‘kish o‘limining oldini olish uchun ilmiy asoslangan diagnostika va profilaktika zarur
- O‘zbekistonda sud-tibbiy diagnostika imkoniyatlarini kengaytirish va xalqaro tajribani joriy etish muhim
- Har bir hayot qadrlı – xavfsizlik va bilim orqali o‘lim holatlarini kamaytiraylik!

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “Тирик шахслар суд-тиббий экспертизасини ташкиллаштириш ва ўтказиш қоидалари” Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг 2012 йил 01 июндаги 153-сонли буйруғига 3-илова.
2. Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг “Суд-тиббий экспертиза текширувларининг ўтказиш стандартларини тасдиқлаш” тўғрисидаги 2015 йил 04 апрелдаги 82-сонли буйруғи.
3. Искандаров А.И., Қўлдошев Д.Р. Суд тиббиёти. //Тиббиёт олий ўқув юртлари талабалари учун дарслик. - Тошкент, “MERIYUS” нашрети, 2009.
4. Гиёсов З.А. Суд тиббиёти. //Тиббиёт олий ўқув юртлари талабалари учун дарслик. - Тошкент, “Global Books” нашриёти, 2018.
5. Судебная медицина: национальное руководство /под ред. Ю.И.Пиголкина. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018.
6. Lochinov F.N., Baxriyev I.I. Biologik tabiatga ega bo‘lgan ashyoviy dalillarning sud-tibbiy ekspertizasi //Moinografiya, 2022.